การประเมินความยั่งยืนของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ สำหรับอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ไทย

กระแสความตื่นตัวเรื่องการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืนที่มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสหภาพยุโรป ส่งผลให้อุตสาหกรรมอาหารสัตว์ถูกจับตามอง เนื่องจากมีความต้องการใช้วัตถุดิบเพื่อผลิตอาหารสัตว์เพิ่มมากขึ้นและวัตถุดิบหลากหลายชนิดมีปัญหาเรื่องแหล่งที่มา สอดคล้องกับข้อมูลจากสมาคมผู้ผลิตอาหารสัตว์ไทย ปี 2558 ที่ระบุว่า แนวโน้มความต้องการอาหารสัตว์ เพื่อใช้ในอุตสาหกรรมการผลิตอาหารประเภทโปรตีนของประเทศไทยมีเพิ่มมากขึ้น **อัตราการเติบโตอยู่ที่ร้อยละ 3.8** และจากข้อมูลปี 2560 พบว่า **การผลิตอาหารสัตว์ 19.64 ล้านตัน ต้องใช้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มากถึง 8.1 ล้านตัน หรือมากถึงร้อยละ 40** ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จึงเป็นหนึ่งในวัตถุดิบที่ถูกจับตามอง ในประเด็นการผลิตที่อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและมีความไม่ยั่งยืน ทั้งในระดับประเทศและระดับสากล อาทิ ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำเกษตรในเขตพื้นที่ราบสูง คุณภาพวัตถุดิบมีความแปรปรวนสูง การใช้สารเคมีในปริมาณมาก การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการใช้แรงงานที่ไม่เป็นธรรม ในด้านการค้าระหว่างประเทศ หากวัตถุดิบอาหารสัตว์มีปัญหาด้านความไม่ยั่งยืน ประเทศคู่ค้าอาจปฏิเสธการซื้อผลิตภัณฑ์จากสัตว์ที่อยู่ในห่วงโซ่ เช่น เนื้อไก่และผลิตภัณฑ์ (ซึ่งคาดว่าจะมีมูลค่าส่งออกถึงกว่า 105,000 ล้านบาทในปี 2561)

การลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึก และใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูล

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) สมาคมผู้ผลิตอาหารสัตว์ไทย และ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (สปก.) ได้ร่วมผลักดันให้เกิดชุดโครงการ ***"การศึกษาและประยุกต์ตัวชี้วัดความยั่งยืนของการผลิตข้าวโพดอาหารสัตว์ที่สอดคล้องกับหลักการสากลเพื่อพัฒนาขีดความสามารถของอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ไทย"*** (2558-2560) ดำเนินงานโดยทีมวิจัยจาก 3 หน่วยงาน ได้แก่ ศูนย์เทคโนโลยีโลหะและวัสดุแห่งชาติ ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ และฝ่ายวิจัยนโยบาย สวทช. มีวัตถุประสงค์เพื่อประยุกต์ใช้แนวทางการประเมินความยั่งยืนระดับสากล Sustainable Assessment of Food and Agriculture systems (SAFA) พัฒนาโดยองค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization of the United Nation, FAO) ประเมินความยั่งยืนของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์สำหรับอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ของประเทศไทย 4 มิติ *(แบ่งย่อยเป็น 21 หัวข้อหลัก 58 หัวข้อย่อย และ 116 ตัวชี้วัด)* ได้แก่ ความสมบูรณ์ด้านสิ่งแวดล้อม (environmental integrity) ความยืดหยุ่นด้านเศรษฐกิจ (economic resilience) สุขภาวะทางสังคม (social well-being) และธรรมาภิบาล (good governance) โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลภาคสนาม สัมภาษณ์เชิงลึกและแบบสอบถาม ช่วงเดือนมีนาคม-กรกฎาคม 2559 จากผู้เกี่ยวข้องตลอดห่วงโซ่การผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์ แพร่ และนครราชสีมา และนำมาวิเคราะห์และประเมินระดับความยั่งยืนของห่วงโซ่การผลิตข้าวโพด

แนวทางและตัวชี้วัดการประเมินความยั่งยืนตามกรอบ SAFA

ต่อด้านหลัง

ฝ่ายบริหารคลัสเตอร์และโปรแกรมวิจัย (CPM)
โทร. 02 117 6472 (พรนลัท)
e-mail : ponnalat.sin@nstda.or.th

เลี้ยงสัตว์ไทย 2 แบบ คือ การปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practice: GAP) ภายใต้การส่งเสริมจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และการปลูกข้าวโพดแบบทั่วไป (Non-GAP)

ผลการศึกษา ทำให้ทราบสถานภาพความยั่งยืนของอุตสาหกรรมข้าวโพดไทยตลอดห่วงโซ่การผลิต ทั้งแบบ GAP และ Non-GAP และพบว่าการส่งเสริมระบบการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่ยั่งยืนของไทยยังมีความเสี่ยงอย่างมากที่จะไม่ประสบความสำเร็จ หากภาครัฐและภาคเอกชนไม่เร่งหาแนวทางแก้ไขข้อจำกัดร่วมกัน โดยข้อจำกัดสำคัญมี 4 ประเด็น คือ 1) การส่งเสริมมาตรฐาน GAP ให้เป็นที่รู้จักในเกษตรกรอย่างแพร่หลาย เพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการที่ดีและลดต้นทุนการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ 2) การสร้างแรงจูงใจด้านราคารับซื้อหรือปริมาณการรับซื้อแก่เกษตรกรที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP 3) การพัฒนาตัวชี้วัดการประเมินความยั่งยืนของอุตสาหกรรมอาหารสัตว์อย่างต่อเนื่องและผลักดันให้เป็นมาตรฐานที่เชื่อถือได้ของประเทศไทย 4) การจัดทำฐานข้อมูลระดับประเทศเพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนแนวทางการพัฒนาปรับปรุงระบบการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์อันจะนำไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ไทย
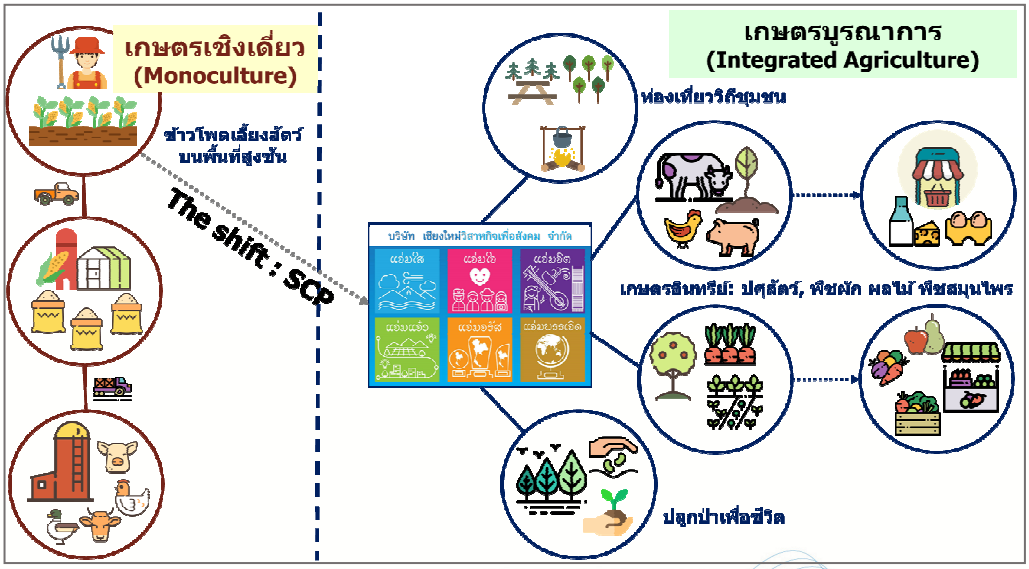
ชุดโครงการข้างต้น นับเป็นโครงการวิจัยแรกๆ ของประเทศไทยที่ใช้มาตรฐาน SAFA ปัจจุบัน **สวทช.** ได้ผลักดันและบริหารโครงการที่เกี่ยวข้องกับความยั่งยืนของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์อีก 2 ชุดโครงการ ได้แก่ 1) ชุดโครงการ ***"การฟื้นฟูป่าและพัฒนาคุณภาพชีวิต (ทดแทนข้าวโพด) ของพื้นที่จังหวัดน่าน"*** มีทีมวิจัยจาก 2 หน่วยงาน ได้แก่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และ 2) ชุดโครงการ ***"งานวิจัยเชิงพื้นที่: การปล่อยก๊าซเรือนกระจกและความยั่งยืนของการทำเกษตรในพื้นที่ลาดชัน กรณีศึกษา อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่"*** โดยการร่วมสนับสนุนจาก **องค์การกองทุนสัตว์ป่าโลกสากล (ประเทศไทย) สมาคมผู้ผลิตอาหารสัตว์ไทย สมาคมผู้ผลิตไก่เพื่อส่งออกไทย และสมาคมการค้าเมล็ดพันธุ์ไทย** มีทีมวิจัยจาก 3 หน่วยงาน ได้แก่ ศูนย์เทคโนโลยีโลหะและวัสดุแห่งชาติ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย